

Czetz Jánost nemcsak a magyarok és az argentinok érzik magukénak, hanem az örmények is. A koszorúzáson Issekutz Sarolta az örmény kisebbség nevében mondta el, hogy a tábornok szamosújvári örmény kereskedőcsalád sarja volt, s leszármazottja Vártán Mamikonjan hadvezérnek. A tábornoknak utódai nem maradtak, de mégis voltak koszorúzók a család nevében is. Édesanyja családjának, a Betegh-familiának leszármazottai. Tőlük tudtuk meg, hogy Czetz Buenos Aires-i sírjára szülőfalujából, az erdélyi Gidófalváról is küldtek néhány marék földet.

CS. L.

Elhangzott Budán, 2003. július 8-án Czetz János tábornok emléktáblájánál:

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Köztudott, hogy a nemzeti újjászületést eredményező, mámorosan gyönyörű 1848-as tavasz a fiatal Magyarország műve volt. Az már kevésbé köztudott, hogy az erőfeszítéssel teli és szabadságharcba forduló 1848-as őszön is ott van a kor fiatalságának a keze nyoma, ahogy a további folytatásban is. 1848. őszére ugyanis elfogytak a vezérek, a tábornokok, sőt még a törzstisztek java része is. Ki meggyőződése miatt, ki gyávaságból, ki pedig szakértelem híján megriadva a feladat komolyságától lépett le posztjáról. S a helyükbe léptek ismeretlen fiatalok, akik hónapok alatt tüneményes pályát futnak majd be. A 30 éves Görgei Artúr tábornokként a legfontosabb, a főhadiszíntéren harcoló hadtest parancsnoka lett. A 28 éves Klapka György vezérkari őrnagyként a bánáti hadtest tábornoki főnöke, haditerveik kidolgozója lett. S a legfiatalabb köztük Czetz János, akiből 1849 tavaszára lett szabadságharcunk legifjabb tábornoka, ragyogó szimbóluma a harctérre kényszerült és ott is helytálló márciusi ifjúságnak. Pedig kutya kemény dolguk volt, s talán leginkább Czetz Jánosnak, ennek a vékonydongájú, sokat betegeskedő, 26 éves vezérkari őrnagynak, a hadügyminiszter illetve a kormány mellé rendelt, mély elméleti tudású fiatal szakembernek. A válságos helyzetbe jutott erdélyi haderő tábornoki főnökeként érkezett Kolozsvárra, és „1848 csodáknak éve” egyik legnagyobb csodája bekövetkezett. Mert csoda segítsége kellett az ott lévők szerint ahhoz a munkához: újjászervezni egy szétvert, szétzüllött haderőt Erdély és az anyaország határvidékén, a hegyek között.

Feladatának emberül megfelelt, s Bem már egy támadásra felkészített és átcsoportosított haderőt talált decemberi érkezésekor, amellyel - alapvetően Czetz hadműveleti tervét végrehajtva - kivívhatta a honvédsereg első jelentős sikerét: felszabadította Kolozsvárt. Czetz János ettől kezdve Bem legfontosabb segítőtársa volt Erdélyben, a tábornok főnökeként és önálló parancsnokként egyaránt.

Higgadtsága, körültekintése, helyismerete (a Székelyföldön született és Erdélyben töltötte katonai szolgálata jelentős részét), valamint nem utolsósorban a bécsújhelyi katonai akadémián szerzett szakképzettsége révén nem egy esetben jelentett a válságos helyzetben Bem számára pótolhatatlan segítséget a további harcok során. Nem véletlen, hogy Bem Czetz Jánost jelölte utódjául az erdélyi haderő élére, amikor a győztes hadjárat befejeztével 1849 áprilisában a Temesközbe indult. A honvédsereg legfiatalabb tábornokának azonban nem adatott meg, hogy hadvezéri adottságairól is számot adhasson. 1849. május 1-én Nagyszebenben lováról lezuhanva súlyos balesetet szenvedett, ami lehetetlenné tette szolgálatát a szabadságharc hátralévő idejében.

1849 augusztus végétől ismerős és ismeretlen hazafiak bújtatták, novemberben sikerült Bécsen keresztül elmenekülnie a megtorlás alá vetett Magyarországról. Soha többé nem látta szülőföldjét. Míg emigráns társai közül sokakat letargiába űzött a helyzet, Czetz mindig megtalálta a kiutat. Ha semmi esély nem mutatkozott az új szabadságharc szervezésére, tisztos polgári kereset után nézett. Ő az első, aki könyvet jelentetett meg a magyar

szabadságharcról, 1850. júniusában, Hamburgban németül. Később a Horváth Mihály által a szabadságharcról írott nagy összefoglaló munka elkészült részeit fordította franciára. Ha az emigráció köreiből nem talált munkalehetőséget, akkor nyelvoktatást vállalt, s a katonai akadémián szerzett műszaki, valamint a császári-királyi vezérkar mellett működő Katonai Földrajzi Intézetben szerzett térképészeti ismereteit kamatoztatta. A hatalmas lendülettel folyó vasútépítkezések tervező munkáiban vett részt. 1859 márciusában kötött házasságot Sevillában, de két hónap múlva már Itáliában van, hogy talán a legtevékenyebb szervezője legyen az új szabadságharcra készülő itáliai magyar légióknak. „Ez volt az utolsó nemzeti erőfeszítés, amelynek mindent feláldoztam” mondotta később. Átlátta, hogy a magyar emigráció a nagyhatalmak játékszerévé vált, s csak eszközként használják Ausztria sakkban tartására, de tényleges segítséget a magyar függetlenség kivívásához nem nyújtanak. Ehhez asszisztálni Csetz nem volt hajlandó, inkább új életet kezdett Argentínában, felesége, a gyönyörű fekete rózsa, Basilia Ortiz de Rosas hazájában.

Harmincnégy éves volt és úgy tűnt számára, hogy eddigi élete, amelynek során figyelemre méltó karriert ért el, tovább nem folytatható. Csetz élete hosszabbik, második felében egy újabb karriert épített fel. Argentínát is hazájának tekintette, hűen és legjobb tudása szerint szolgált. A haza szolgálatára felesküdt tiszteket nevelt a távoli Magyarországról odaszakadt szabadsághős az általa alapított katonai akadémia élén. Bár nem politizált, a változékony argentin belpolitika hullámverése többször is kimozdította pozíciójából. Amikor a hadsereg nem tartott igényt szolgálataira, a polgári életben is megtalálta feladatát és ott is sikeresnek bizonyult térképészként, földmérőként, vasútépítőként egyaránt.

Emlékezzünk együtt egy nagyszerű magyar tábornokra, akit Argentína is saját fiaként tisztel.

Dr. Holló József Ferenc vezérőrnagy
a hadtudomány kandidátusa
a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója

Hittel és tűzzománccal

Kátai Mihály kiállítása a Rózsakert Bevásárlóközpont
Bécsi Kávéházában, 2003. május 29.

Szavakkal, röviden talán nehezen megragadható és jellemezhető égi és földi tartományba léptünk mindannyian, akik a tűzzománc doyenjének, Kátai Mihálynak korábbi és újabb képeiből élénk tárt dekoratív, ugyanakkor gondolatgazdag összeállítást megtekintettük. Egy kicsiny szeletet a nagy egészből.

A bámulatraméltó képzelőerőből, tehetségéből és hittel vallott hagyománytiszteletből táplálkozó, szinte boszorkányos mesterségbeli felkészültséggel rendelkező, műfajteremtő alkotó hívott minket birodalmába egy rövid sétára. Noha a bemutatott művek keltette szertartás-élmény hangulatát zavarta, hogy a Bécsi Kávézó most éppen a kiállító terem szerepét töltötte be, amivel érzéketlenül beleszólt a beavatott látogatók szemlélődésébe. Mégis várt örömmel, befogadó szívvel és értelemmel fedeztük fel ismét a mestert, aki éveken át hallgatott.

Történt ugyanis, hogy az 1970-es és 80-as évek köztéri munkái, kiállításai, emlékezetes szereplései után - politikai megfontolásból - Kátai Mihály elfordult a nyilvánosságtól. A kortárs magyar zománcművészet legnagyobb hatású egyénisége a kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótelep megalapítója és alapítója, 1975-1987 között művészeti vezetője azonban e félárnyékban töltött időszakban sem tétlenkedik, hanem tovább gazdagítja